

Ivan Dobnik
Iskanje izgubljenega jaza

Mare Cestnik: HIŠA ZA GOSTE
Prešernova družba, Ljubljana 1994

Čemu odriniti na pot, z doma, na videz varnega zavetja, kjer imamo vse, kar potrebujemo za preživetje? Za denarjem, delom, službeno, ali iz čiste radovednosti, nemira, v resnici iskanja samega sebe? Čemu pride Evropejec, Slovenec na Maiano in ne obrnjeno? Mare Cestnik se v *Hiši za goste*, svoji prvi potopisni knjigi, v takšna in podobna vprašanja ne spušča: preodprt je za neposredno vsrkavanje stvarnosti, četudi je to *eksotika* Oceanije, kjer se skriva mistični Južni otok iz sanjarij nešteti zahodne kulture. Nedvomno gre pri izvorni raziskovalni radovednosti tudi za iskanje svoje lastne identitete – ob prvinskem konfliktnem stiku z novim, drugačnim, daljnim, tujim, ob ponotranjenem doživljanju bivanja prek minevanja (potopisi kot zapisi o minljivosti sveta, dokument o njegovi dinamičnosti, živi spremenljivosti, nenehni drugačnosti, enkratnosti, kot spomin, esej, paraliterarni žanr, ki se lahko spretno pokaže kot prvovrstna besedna umetnina ...). Vsako potovanje še ni potovanje. Je lahko potovanje oblika *pustolovščine*, ki ni beg ali samo razgibano iskanje pripetljajev, enkratnih doživetij, enoumih zgodb deskriptivne narave, ali je še iskanje samega sebe, *pot upanja, obramba zoper smrt, beg pred zaprašenim življenjem ljudi, ki ga moramo gledati vsak dan* (A. Malraux). In je smiselno, če je na koncu zapisano, popisano, zgoščeno v knjigi: kakor koli že ali v kateri koli obliki? Zagotovo.

Mare Cestnik odleti v državico Kiribati (izg.: ki-ri-bas), katere osrčje je Gilbertovo otočje v Oceaniji. Tu se odloči za krajše bivanje v vasi

Raweai na atolu Maiana. Že pot tja je zanimiva (četudi povsem klasična) in letalsko približevanje vasi Raweai in njenemu OTOKU od Melbourne s postanki na Nauruju in Tarawi, ki je samo *lučaj* od Maiane, postaja vse bolj napeto, celo skrivnostno, stopnjevano s pisanji pisem sorodnikov sorodnikom ali priporočilnih pisem za avtorja, ki potuje naprej v civilizaciji odmaknjen svet kot nekakšen Poejev A. G. Pym. Med postanki in čakanji na zveze prihaja njegova idealizirana predstava Tihomorskih otokov v konflikt z dejanskim stanjem *kulture*. V resnici preživi v betonskem hotelu Nauruja le eno noč. Popotnik raziskovalec se upre neumnemu turizmu, namesto v smer, ki obljublja varno prenočišče, trmasto odrine na nasprotno stran otoka in nagovori prve domačine. Ko je led prebit, se veriga sproščenih poti do narave človeških notranjosti razpre sama od sebe: začne se tudi potovanje do ljudi in k avtorju samemu, četudi je moč knjige vsepovsod drugje, le v poglobljeni ali sploh kakšni samorefleksiji ne. A priori se odloči: ... *morebitna razčiščevanja si puščam za kdaj pozneje* ... (str. 8). To je tudi največja pomanjkljivost knjige, saj ostaja *potopisovanje* enoplastno, omejeno raziskovalno-etnografsko sporočilo (s sicer izjemno poetično močjo opisovane narave, z lirizmi, ki niso sami sebi namen, zgubljeni v esteticizmu ali hermetično skriti v metaforah uživaškega peresa; to ga ne zapelje). Metaforika je sredstvo, besede gradivo v službi avtorja, da narava sočno, živo, intenzivno, skoraj v naturalističnem koloritu vznemirja v domišljiji bralca.

Mare Cestnik preseneča s tekočo in pristno pripovedjo – neponovljivo, *cestnikovsko* razpoznavno po slogu in načinu podajanja notranjega *osebnega temperamenta* s premišljenim razkošjem besed in njihovih komponiranj v posamezna kratka poglavja, od katerih so nekatera celo kratke pesmi v prozi (na primer str. 140, 164).

Od kod prihajamo, kam gremo, to niso zgolj geografsko-orientacijska vprašanja človeka na potovanju, ampak metafizična enigma, ki si jo umestno zastavi tudi Gauguin na Tahitiju in so neizogibni *kontemplacijski* inventar na potovanju. Odgovora ni, ga ne more biti, saj je potovanje življenje, njegova substanca, živo srebro, kri, gorivo dinamiki, ki oživlja tudi misel in smisel individuuma, ki je šel na pot, četudi samo v *glavi*. Vse transcendentno je vedno pogojeno v realiteti (Nedelja, dan, ko se ne dela, str. 73).

Od kod, kam je povpraševanje o smislu potovanja, je eminentno metafizično vprašanje. Avtor je Evropejec, ve, kateri tradiciji pripada, ve,

kam se bo vrnil, ve, kam se je na potovanje odpravil: toda iskati – kaj? In res vse to ve?

Južni otok, otoške iluzije, ki jih je že vnaprej izdelal, šel z njimi na pot, le napol pripravljen pogledati v oči drugačnemu – samemu sebi – ga venomer zalezujejo, presenečajo v dobrem in slabem smislu; uiti jim ne more, pa tudi noče. Z vitalizmom se zagriže v jedro narave. Najboljši in najlepši deli potopisa so zagotovo tisti, ko se avtor z domačini odpravi na ribolov (V kanuje, Jadranje v laguni, Ribolov, Oblaki se stemnijo, Domačnost v negostoljubju valov, Odrešitev, str.: 141-148). Simbioza z naravo je neposredna, čista, divjinska, brez kvarljivih utripov zahodne politično-znanstvene tehnologije. Popisovanje se razvije v pravo mini-aturno mojstrovino in jasno postane, da Flisar ni edini bog slovenskih potopiscev.

Vsebinsko nam knjiga prinaša bogat vzorec iz življenja v delu Oceanije, ki je Slovincem malo znana in literarnih virov iz prve roke verjetno skoraj nimamo. Ostaja bogato lovišče slovenskim *potopiscem*, črpališče za *eksotiko prihodnosti* (po filozofsko meditativnem vzhodu, temačni Afriki, mitski Južni Ameriki), kjer je Mare Cestnik prvi, ki se *izmuzljivega privida* ali mita Južnega otoka loteva na način, značilen samo za njegov nemir. Domačini ga sprejmejo medse, odprejo svojo dušo, pokažejo temperament, ga nazadnje želijo celo poročiti. Seveda se tu različni pogledi ne morejo združiti.

S koncem potopisne knjige se potovanje seveda ni končalo: je le razlog za nova, drugačna, izgovarjana z novimi besedami človeka, ki vseskoz ostajajo nemir, upanje, potešitev, samopotrjevanje in iskanje neulovljivega jaza, na videz najdenega, ko je že zgubljen, drugje, nikoli tukaj ali tam, vselej drugačnega, ki je drugod, nekdo drug; Mare Cestnik s tem pisanjem potrjuje nepopustljivo literarno spretnost, samozavest, zasvojenost z besedo, odpornost na slabištva brez kredibilnosti svojega lastnega doživetja ali notranjega samorazkritja. Samozavedanja končnosti, minljivosti, smrtnosti tudi zapis kot potencialna *večnost besede* ne odreši bolečine, ki je avtor skorajda noče priznati, vendar jo je zaznati.

Iskanje jaza se nadaljuje.